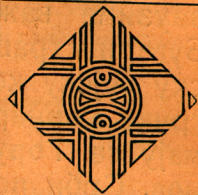

Илустрована Ратна Кроника

ИЛУСТРОВАНА РАТНА КРОНИКА ИЗЛАЗИ У СВЕСКАМА. — ПРЕТПЛАТА НА 10. СВЕЗАКА СТАЈЕ КРУНЕ 2—. ПОЈЕДИНА СВЕСКА СТАЈЕ 24 ПОТУРЕ. — ПРЕТПЛАТА --- СЕ ШИЉЕ: КЊИЖАРНИЦИ СВЕТОЗАРА Ф. ОГЊАНОВИЋА, НОВИ САД. ---

1389.

УРЕЂУЈЕ: ДР. КАМЕНКО СУБОТИЋ. — ИЗДАЊЕ КЊИЖ. СВЕТ. Ф. ОГЊАНОВИЋА.

1912./3.

Рат на Балкану 1912.-1913. године.

Како је стање хришћанских народа у европској Турској, ради сталне анархије у тим земљама, постало већ тако очајно и погубно, четири балканске краљевине Србија, Бугарска, Грчка и Црна Гора, иступају као једна цјелина, под именом Балканског Савеза и по примјеру неких великих сила, крше берлински уговор и захтијевају од Турске најширу аутономију за Стару Србију, Македонију, Крит и Арбанију. Захтјев Балканског Савеза потпуно је и разумљив био. Кад саме велике силе, потписнице берлинског уговора, не поштују одредбе уговора од 1878., разумљиво је кад тај уговор не могу више да издрже ни балканске краљевине чији је опстанак дошао у питање. Положај мира, постаје нада све критичнији, а врхунац свој достиже кад Турска на праведне захтјеве Бал. Сав. одговара опћом мобилизацијом своје војске и дрским изазивањем и шиканирањем Балкан. Савеза. Горди Стамбол има да ријеша и да да коначни одговор: рат или мир.

Европа која се за пуних 30 година не хтједе заузети за угњетене хришћанске народе у Турској и за слободне краљевине на Балкану, сад се узнемири, те „пријатељским“ нотама и савјетовањима, хтједе ма на који начин да спријечи ватру, која је већ почела да

гори. Црна Гора, која је свакодневним пограничним борбама из дана у дан изазивана, не хтједе да сачека ни последњу одлуку Европе него 26. септем. 1912. год. оглашује рат своје старом душманину — Турској.

Разумије се и остале балканске краљевине, кад им Турска на њихову ноту одговара мобилизацијом своје војске, наредише и оне опћу мобилизацију свих својих чета. 28. септембра руска влада добија „свечано“ обећање Аустро-Угарске монархије о њезином „неутралитету“ приликом овог насталог рата на Балкану. 2. (15.) октобра, посланици Србије, Бугарске и Грчке остављају Цариград, а турске чете и арнаутске банде прелазе границу, гдје почињу палити нека српска села, али их српска војска јуначки враћа натраг. Тога дана су прве значајније побједи Црногораца: Тузи, Врање и Шипчаник, па су и са посадом се предали. 4 (17.) октобра издају прокламацију рата а 5. (18.) октобра Србија, Бугарска и Грчка објавивши Турској рат, прелазе на турску територију. 4. (17.) октобра Црногорци освоје Беране.

— Историјска борба започета у 14. вијеку (доласком Турака у Европи) примиче се крају. Оно што балканске краљевине изгубише у 14. вијеку, хоће данас опет да врате. Балканске државе чине оно, што Европа не смједи учинити. Одмах

по прелазу савезних трупа на непријатељско земљиште, настају и прве побједи: 6. (19.) октобра Бугари освоје Мустафа-Пашу; 11. (24.) октобра Црногорци дошли под Скадар и започињу са бомбардовањем Тарабоша. 12. (25.) октобра послије страшне дводневне битке између 150.000 Срба и Турака, Срби одрже побједу код Куманова. Освета Косова извршена је већ 11. (24.) окт. на Куманову. Тог истог дана паде Сјеница и Приштина, (гдје се на Косову-пољу, код мјеста гдје погинуше цар Лазар и Милош Обилић одржа свечан помен палим борцима), Гилане, Вучитрн, и Феризовић; Бугари тог дана освоје тврди град Кирк-Килису. 15. (28.) окт. престолонашљедник српски Александер на челу своје војске побједоносно улази у царствујушче Скопље. 16. (29.) окт. Турци поново до ноге потучени на Овчијем пољу. 17. (30.) октобра опсједнут Призрен (а 23. октобра заузет). 19. октобра Бугари послије крваве битке побједи Турке код Лиле-Бургаса.

Истога дана Црногорци узеше Патријаршију (Пећ) и пред самим манастиром, сједине се двије братске војске: србијанска и црногорска. 28. октобра поново разбијена турска војска код Маркова Прилепа; истог дана грчка војска на челу са својим престолонашљедником улази побједоносно у Солун. 31. октобра, српска војска под Једреном

заузима важне позиције док Бугари страшно потуку турску војску код Чорлуа. 3. нов. грчке морнарске чете заузимају св. Гору Атонску. 6. (19.) нов. Срби побједоносно завршише петодневну битку код Битоља и с том битком заврши се борба на македонском бојишту. Код Битоља се слегла сва турска сила и буде потпуно поражена. Послије ове битке, турске вардарске војске која је у почетку бројала око 200.000 војника потпуно је нестало. Истог дана (6. нов.) српска војска заузела је Љеш и Синђин, а 8. (21.) нов. српске чете од исте те армије избијају на море и заузму Драч. Војска, што је заузела та три приморска мјеста, по заузећу Призрена, кренула је преко Елбасана и арбанских алпи и тај до сад непроходни пут превалила је уз страшне напоре и временске непогоде за 20 дана. 10. (23.) нов. Срби заузели Ресан и Дибру. 11. (24.) нов. српске чете побиједо остатке разбијене турске војске код Охрида и заузму сам град. 16. (29.) нов. јавља се да су српске чете, приликом свог похода преко арбанских Алпи, заузеле главне градове Арбаније Елбасан и Тирану. 22. нов. (5. дец.) закључи се примирје између зараћених странака изузевши краљевине Грчке. Но и поред закљученог примирја, турска војска стално узнемирује црногорске чете, које су опасале Скадар. 26. нов. одлазе делегати балканског савеза у Лондон на конференцију, која се састаје ради дефинитивног закључења мира. 10. (23.) дец. потпуно се завршава надувана афера са призренским аустријским конзулом Прохаском. Овог мјесеца избија на површину и спор румунско-бугарски.

(Свршиће се.)

Стеван Р. Малетић пуковник, командир XVIII. пука, јунак кумановски

ДВЕ ПЕСМЕ

ИЗ НЕВРЕМЕНА

„ПУТНИК“

од Пешра Прерадовића.

Боже мили, куд сам заш'о!
Ноћ ме стигла у туђини.
Не знам пута, не знам стазе,
Свуд го камен ноге газе,
Све се страшна пустош чини.

Још ноћишта н'јесам наш'о!
Сјевер брије с сњежног брда!
А туђинцу сирوماку
Још је већи мрак у мраку
Још је тврђа земља тврда!

Наоколо мгла пада,
Застрта је мјесечина —
Не види се зв'ездам трага:
Мајко мила, мајко драга,
Да ти видиш свога сина!

Да ти видиш њега сада
Окружена од зла свега,
Ти би горко заплакала,
Рука би ти задрхтала
Од жалости — грлећ' њега.

Зашто тебе н'јесам слуш'о,
Кад си мени говорила:
,Нејди, синко, од матере,
Која мек ти лежај стере
У сред свога мека крила!

и

САВРЕМЕНА

ПУТНИК

лице на Прерадовићево налицје.

Боже мили, куд сам заш'о!
Дан ме стиже у својини.
Све знам путе, све знам стазе,
По цвећу ми ноге газе
Свуд по милој домовини.

Даниште сам српско наш'о!
Југ ми благи шири била!
А својаку на мегдану
Све јаснији дан на дану,
Све је мекша земља мила.

Наоколо блесак сјаје,
Откри ми се сунце јарко,
Звездама се небо осу,
Њима вила кити косу,
А буди се јунак Марко!

Мајка њему венац даје,
Окружену добром сваким,
Од радости све се смеје,
На срцу га своме греје
И милује крилом лаким.

Јер је Марко мајку слуш'о,
Када му је говорила:
,Дођи, сине, чека мајка,
Дуго ти се веће вајка
И жељка те сред свог крила!

Нејди, синко, драга душо!
Нејд' од крова очинога —
Туђа земља има своје,
Не познаје јаде твоје,
Туђа љубав љуби свога!

Говорећи собом тако
Ка колиби једној клима,
Коју спази изненада
Уморени путник сада
И закуца на вратима.

Отварајућ' све полако,
Питајућ' се: ко ће бити?
Главу пружи једна стара;
„Дај у име Божјег дара,
Бако, мени преноћити!“

Примила бих тебе радо,
Али видиш: ту спавају
Три ми синка и три кћерце,
Који ц'јело мајке срце
И сву кућу испуњају.

„Ниј' далеко већ од дана,
Већ поздравља пјевац виле —
Док загреје данак Божи,
Мало ватре бар наложи,
Да отопим смрзле жиле!“

Ватра ми је запретана,
Дрва немам скоро ништа;
Ово мало, што ј' унутра,
Треба мојој дјечи сутра,
Кад се скупе код огњишта.

»За туђинца ништа немаш,
Туђа мајко, кад те моли!
Туђе дјете твоје није.“
С тим му грозне сузе двије
Низа лице капну доли.

„Гдје су руке твоје мајке,
Сад да скупе сузе сина?
Гдје кољено да почине,
Да ти тешко бреме скине —
Гдје је твоја домовина?“

К'о да су му грчи љути
Овим р'јечма срце стисли —
Укочени путник стоји,
Леден зној му чело зноји
И отимље мозгу мисли.

Ал очи му уздигнуте,
Окрену се, ој — онамо,
Гдје од драге домовине
Свако јутро сунце сине,
Тамо жељом хити, тамо!

*Теби опет душа дише,
Теби срце опет бије,
Домовино, мајко среће,
К теби опет син се креће,
Од радости сузе лије!

Прими опет своје д'јете;
Довјека ће твоје бити,
Љубит' тебе свако доба,
У твом пољу дај му гроба,
Твојим цв'јећем гроб му кити!“

Дођи, синко, драга душо,
А до крова очинскога —
Своја земља жели своје,
Излечиће јаде твоје,
Мајка љуби сина свога.

Сневајућ' у себи тако
На Косово Путник жури,
На бојноме хату језди
Сав у сјају као на звезди
Ил пут сунца орао сури.

Отварајућ' све полако,
Питајућ' се: ко ће бити?
Престрашена мајка гледа —
„Дај ми земље мог прадеда
И старом ме славом кити!“

Примам тебе, сине, радо,
Али кликни, нек те чују
Ови овде — роб до роба
И под њима гроб до гроба,
Што ми кућу испуњају!

»За њих, за те живот дадо' —
Ал Маркове дај ми силе:
Као он када мегдан дели,
Да ми око огњем стрели
И отопи смрзле жиле!“

Ватра ми је запретана
Још од кобног Видов дана,
Ал огањ је жив изнутра
И плануће овог јутра,
Кад те видех, зоро рана!

»Нек те мине стара рана,
Мајко моја, син те грли!
Теби ево он се враћа...“
Мајка..., робље све као браћа,
У наручје њему хрли.

»Ево руке мајке моје
Око врата сад су сина —
Ту Антеју из недара
Посукнуће снага стара:
Ту је моја домовина!“

Тако соко закликт'о је —
Те му речи крила дале,
Те полете у бој — сиви,
Свет запањен да задиви
И оживи идеале.

Очи су му уздигнуте,
Окрену се, ој — онамо,
Где се диже стара грађа,
Где се ново сунце рађа,
Тамо жељно хити, тамо!

»Пронашао сам старе путе:
Теби опет срце бије,
Домовино, мајко среће,
К теби опет син се креће —
Од радости сузе лије!

За тебе ће крв да лије —
Син твој опет твој ће бити:
Ту да живи сад му воља,
Зато дај му твоја поља,
Да ти недра цвећем кити!“

„ЦРНИ ПУК“

Ужичани. — Њихове досетке и жи-
вош у рашу. — Њихова значајна
улога.

(Писмо „Пијемонту“.)

Ужице, 10. априла.

Писало се о многим пуко-
вима, па је свакако потребно
поменути и рад овог нашег пу-
ка. То је пук „Стевана Нема-
ње“, 4. пук првог позива дрин-
ске дивизије, који је био у са-
ставу прве армије. Прозвали
су нас Турци „Црни пук“, јер
збиља наш пук им је довољно
зацрнио. Он је тукао на Рујну,
где је непријатељу отео и за-
ставу, тукао се и на Куманову,
где је учинио огромних услуга
и затим се тукао у свима бит-
кама прве армије све до Битоља,
Наши Ужичани! Увек ведри,
готови за шалу, а кад треба оз-
биљно радити спремни на све.
Баш пред борбу на Кума-
нову запитаће један од њих
другог:

— Је ли Петроније, шта
ћеш ти донети својој Милеви
кад се вратиш?

— Ја, ако Бог да, главу.

— Јок ја, море. Ја сам јој
обећао да ћу јој донети једна
врата од шпорета. Кука ми
већ годину дана. „Кад ћеш ве-
ли, у Ужице, да ми купиш вра-
та?“ Е вала сад ћу јој донети
врата за шпорет па ма главу
изгубио у каквој агиној кући.

— Него јој боље понеси су-
лундар, виче му Максим, његов
комшија.

— Јок ја. Ти то понеси
својој Ранђи и тако јој кућа
сва пуна дима.

— Па јес' ја, што кажеш
ти и не треба, да јој носиш.
Ноге су ти ко сулундари. Висе
ти чакшире на њима.

— А твоје врљике су боље?

— Ене, него да имам ноге
ко онај Шваба из Босне, што
дође да продаје шивалице. Јади
га убили какве су му ноге ко
врат у мог „Мишка“, што га
упрегоше да вуче комору.

— Та какав си, Максо, ду-

Српска војска у Тетову

ша ти у носу. Боље да Ранђи доведеш каквог Турчина.

— А твоја ће сама наћи.

И тако по вас дан.

Дирају један другог да су ноге као врљике и душа у носу, а не можеш од њих наћи издржљивије војске. Него тако, тек да се шале.

И увек су ведри.

Тако ведри су пошли и на страшне висове Присат и Бабуну. И заузеше их за дан и ноћ, да се свак чудило. Висови оштри, положаји одлични. И ипак их заузеше. А све ко од шале. И гину ко од шале.

Један баш под Присатом пуца и пита другог:

— Је ли, Марко, оста жив?

— Ја оста. А ти?

— Осташ, ма ме беше страх да ме ране. И то ми се све чинило, у главу ће. А није ми да погинем, но мислим разнеће ми главу, па ме жа' да идем на онај свет без главе.

— А мене опет жао опрљиће ми бркове, а то је моја покојна волела.

И у прилепској борби су учествовали и Ужичани. Ту су се Турци заклели да не одступају па ма крв потекла до колена. Тако веле њихови заробљеници. И опет одбише Турке.

Чуо сам неке, који су после

борбе расправљали ко има више крви. Србин или Турчин? Најзад су дошли до закључка да Србин има више костију, а Турчин више крви, и да му је крв погана.

А за Швабу су утврдиле да је од сала и да у њему има много сапуна. Зато код Швабе лице кад се избрија мора да се „цакли“.

Али се и гинуло. Само у прилепској битци пало је из шабачког 6. и нашег 4. пука преко 2000 војника. По битолској битци остали смо преполовљени.

Ту смо газили до грла Црну Реку и имали за задатак да под кишом непријатељских куршума заузмемо пред непријатељем мост.

— Море, ала је ово фино, виче један из воде.

— Што?

— Па не може куршум ни где на друго место да те удари мањ у саму главу.

— Па и то кад те удари, а ти бућнеш па се не бојиш да те мртвог черече.

А куршум сипа са свих страна.

— Кум Јешо ово за тебе ко што треба.

— Што, виче онај из воде.

— Па и 'нако се ниси купао пет година.

— А ти ниси кошуљу опрао седам година.

И ту му је до шале.

— Ама, госпо'н наредниче, пита један војник, има ли и с оне стране таква река, да се мало и Турци окупају кад их повијамо?

— Остави се шале! Гази.

И тако вечито.

Шала и као од шале изгубисмо петнаест официра, које погинулих које рањених.

После битке на Битољу, један ће рећи:

— Е мило ми је што доведе дођох. Онај Ђорђе ми душу изеде, како је био у »Турско«, а био мајчин син до Скопља! Ето ја сам био до Битоља.

— Јок, море опет сам ја био даље, виче му Ђорђе.

— Ниси, мајчин сине.

— Јесам. Био сам у »Турско«, а ти си био само у Србији. Битољ је Србија. Ако ћеш и ти у »Турско«, а ти иди у Азију.

Сад не радимо ништа, причамо о борбама цео дан и уживамо по војнички.

НАРИЦАЊЕ ЈЕДНЕ ЦРНОГОРКЕ

Црногорка жали мртвог мужа на Бардањолу.

Колику предност имају Црногорке за своје мужеве, нека послужи овај пример, који се још није догађао овога рата, а много се што шта догађало, а који ваља поменути, да се види какву дужност осећају Црногорке за своје мужеве, нека послужи овај пример, који се још није догађао овога рата, а много се што шта догађало, а који ваља поменути, да се види какву дужност осећа Црногорка спрам свога мужа, брата, рођака.

Кад се свршила крвава бардањолска битка дошао је ред, да се укопавају јунаци који пролише велику крв за добро свога народа и Отаџбине, и Црногорке су нашле за дужност, да се опросте са својим

мужевима и изговоре последње »збогом«. Милица Мирка Николића из Пажића из племена Бјелопавлића, чувши да јој је муж погинуо на Бардањолу од непријатељске гранате, и извештена, на ком је месту погинуо, није могла прежалити мужа, пошла је одмах да се опрости са својим јунаком и мужем. На оно место где јој је казато да лежи мртав Мирко, нашла га је и познала по глави, која је једина остала од остатка тела, све остале ситне коске биле су разбацане око главе јунакове и свуда унаоколо. И Милица је мужа сама нашла и остала у пустом Бардањолу, а око њеног мртваг мужа силество још других којима нема верних љуба да их жале. Шта је радила ова дична Црногорка? Скупила је све кости што је могла наћи од свог мужа, ископала рупу, ставила кости у њу, а над главом, која је била сва крвава, лице нагрђено од гранате, почела је да нариче врла Црногорка, да нариче за својим мужем и јунаком, кога до пре неколико месеца гледаше жива, весела, а сад љуби мртву крваву главу његову и с њом се мртвом разговара:

„Ево дођох да те виђу
мој Соколе!
„Да ти видим мртву главу
дична главо!
„Да т' ожали вјерна љуба
тешко мене!
„Да с' опростим с' својим
другом несрећница!
„Да т' целивам мртву главу
еј јуначе!
„Да с' растанем овђе с тобом
твоја љуба!
„На кравом Бардањолу
еј јунаци!
„Ђе погибе силна војска
дична главо!
„Многе њене војсковође
храбре вође!
„Сунце зађе Црној Гори
земљо мала!
„Неста многих соколова
дичне браће!
„Све Бардањол страшно зави
освећени!
„Па и твоја дична глава
паде овђе!

„Ђе и многе твоје браће
ах шта их је!
„Броја нема дичних глава
еј мој Мирко!
„Све увале страшне крију
див јунаке!
„Командире офицере и војнике
Соколове!
„Што падосе бранећ' земљу
од некрсти!
„У јунаке соколове
спадаш и ти!
„Твоју мртву главу гледам
спомињем те!
„У спомену жалим сваког
храброг борца!
„Дичног, младог Црногорца
мога брата!
„О мој Мирко, моје сунце,
спавај мирно!
„Љуба тебе не остави
да т' не види!
„Мртву главу да целива
свога друга!
„Ја ћу отић' својој кући
празној кули!
„А отићи у Пажиће
мало село!
„И јавићу сељанима
да си мртав!
„Да Бардањол тебе сакри
соколови!
„Сваки ће те живи жалит
дичну главу!
„И помињат твоје име
ој јуначе!

„Ево главу сад ти стављам
у гроб ледни!
„Да почиваш с многом браћом
у земљици!
„А ја идем, остављам те
срце моје!
„Мирно спавај дични сине
Црне Горе!
„С браћом дичном из Србије
све освети!
„Што се српско некад звало
да је опет!
„Вечан помен јунацима
у народу!
„Србијанцу, Црногорцу
храбро палим!
„За слободу потлаченог
робља српског!
„Које пишти вековима
под окове!
„Од тиранске руке гадне
Азијата!
„Нек' је лака српска земља
јунацима!
„Осветлаше народ српски
част да им је!

Црногорка је пољубила последњи пут мртву главу свога мужа, спустила у гробницу, а војници су завршили закопавање кости пок. Мирка.

П.

Коњички потпуковник Бранислав Лончкијевић командант 2 коњичке бригаде
1. армије

Победна српска војска са Куманова гони непријатеља

НЕЗНАНИМ ЈУНАЦИМА.

— ЕПИТАФ. —

*Трмела су јвожђа, и дрктале косе,
И тресли се кланци, и падали прости
Незнани јунаци. Спомен без милости
Мем и сада стоји у хумкама, што се*

*К'о дрелови нови издижу и носе,
У ушроди шамној, лобање и кости
И томиле меса, снаге и младости
Светлије и лепше него капља росе.*

*Витезови дивни без страха и мане,
Ви, чијој се смрћу покољења хране
За одсудне часе и Земље за славу,*

*Почивајте мирно, јер за сваку главу
Стотине су пале, а за ваше душе
Милијони Срда Тогу шамњан слушце!*

М. П. Стефановић.

Борба на Кривој Реци

— 24, 25 и 26 јуна извршила су два наша пука испред Криве Паланке врло успешну демонстрацију —

Рањеници који су јуче приспели у Београд причају да се већ неколико дана, нарочито од 24-ог. пред Кривом Паланком воде с Бугарима огорчене борбе. Из њиховог причања неминовно се мора извести закључак да су бу-

гарске масе, сконцентрисане код Ђустендила, рачунајући на замореност наших трупа, покушале да изврше напад на Криву Паланку, не би ли пробили наш фронт и једним хумским налетом грунуле на Куманово и на Врање. То би, у исти мах, било консеквентно извођења онога плана да се концентричном акцијом бугарске армије, пробивши се код Криволака, на Власини, Књажевцу и ето, најзад

и код Криве Паланке — Ђустендилским друмом — стеку у Велесу и Куманову, Врању и Књажевцу, Дакле, на крају крајева, у Скопљу и Нишу. Али, као што су бугарске хорде распрштане код Криволака и избијене им велеске бубице из главе, као што су код Књажевца и на Власини оставили пет хиљада другова, као што се више не ће сетити да ударају на Пирот и на Зајечар, и као што су, у самом почетку, крвљу својом обојили црвено Брегалницу и лешевима у лудо палих бораца засули Јежево Поље, исто тако морају проћи и код Криве Паланке, јер су пре два дана, када су јуче приспели рањеници евакуисани с бојног поља, бугарске трупе пред Кривом Паланком биле на најбољем путу да пођу трагом армија ђенерала Иванова, Ковачева и Кутинчева...

Бугари су 23 ег или 24 ог почели од Ђустендила да надиру ка Кривој Паланци. Напад су извршили истовремено на неколико места. Наше трупе дочекале су их спремне као и увек и местимично одбиле напад силно, а местимично где су биле бројно слабије — Бугари су ударили у великим масама — бугарске трупе су одбијене вештим комбинаторским радом наших команданата, који су генијално решавали тактичке задатке, за које бугарска војничка памет није дорасла.

Само се по себи разуме да ми још не можемо бити у могућности да дамо детаљан опис борби које су тек у овом тренутку успешно завршене, али има детаља који их лепо илуструју.

На једноме месту је, на пример, навала бугарских маса била плаховита и силна, а наше трупе, у првоме тренутку, малобројне и у толико слабије што на тим позицијама, првих дванаест часова борбе, нису биле покривене артиљеријском ватром. Знате ли шта су урадили наши команданти? Ево шта...

Наређено је свима присутним трупама да се построје у два збијена реда, а није им остављена никаква заштита у позадини. Војницима је речено, нека се тако држе само један сат и одбијају силовиту навалу Бугара, док не стигну појачања из позадине. Наши храбри војници су гинули; њихова два густа реда су се проредила тај „један“ сат трајао је од јутра до мрака, али су за време пукови с десне и с леве стране бриљантно извршили задатак захваљујући једино херојству двогубог шпалира који се, под силном непријатељском ватром, неких дванаест сати држао лако и лепо, као на паради...

*

За сада ћемо детаљније описати борбе на Кривој Реци, код друма између Криве Паланке и Ђустендила.

Оне су отпочете 24, продужене 25, а достигле кулминацију 26 јуна, када су и завршене. У њима је учествовало два наша пука, а акција им је била чисто демонстративног карактера — да на себе привуку што веће бугарске масе које је требало одвратити с другог фронта. Ова два пука су сјајно извршила задатак, јер су успела да са места, на које су се Бугари бацили свом својом масом и свом снагом, одвуку целу једну бугарску дивизију и држи је у шаху неких 48 сати.

Борба је почела 24. јуна око 9 сати пре подне. Неколико наших одреда извршише са својих позиција на Калин Камену напад на Бугаре у правцу Божидаревца и карауле наспрам села Ђушева. Поменути положаји се налазе на путу Крива Паланка—Ђустендил. Неколико других одреда нападао је на положаје лево од друма.

Наше трупе имале су према себи једну дивизију, а својим нападом су хтеле, као што смо напоменули, да Бугари из центра овој својој дивизији одвоје што већа појачања.

Наши одреди имали су у својој офанзиви да савлађују најтеже теренске тешкоће. Цео тај комплекс, на коме се водила борба, покрива густа шума и тешко је пролазан због силних јаруга и удољина. Поврх свега, ту протиче и Крива Река, коју су наши војници морали газити...

Целог дана 24-ог дејствовала је и наша и бугарска артиљерија, али је нарочито у ноћи између 24 и 25 акција наше артиљерије била страховита и нанела Бугарима огромних губитака. Овом ноћном артиљериском ватром олакшано је извесним нашим батаљонима да 25-ог изјутра с успехом предузму напад. У току тога дана ови батаљони су успели да се, под јаком артиљеријском ватром, с незнатним губитцима код Божидаревце и с успехом их заузму. На тим положајима су наше трупе и зановле.

У ноћи од 25-ог су Бугари сипали на наше жестоку пешачку и митраљеску ватру, али наше трупе ни су одговарале. Оне су мирно лежале у рововима.

Врхунац је борба достигла 26. јуна. Рано у зору отворена је с обе стране јака артиљериска, пешачка и митраљеска ватра. Бугари су прешли у напад, пошто су им у ноћи између 25 и 26-ог стигла појачања од целе једне дивизије, коју су наши тако жељно ишчекивали као да њима долази у помоћ. Ова су појачања Бугарима стигла возом од Ђустендила. Наше трупе су се бориле храбро, лавовски и одбиле бугарски напад

одмах у јутру. То је био први бугарски напад.

Најјаче своје трупе Бугари су имали на нашем десном крилу код Криве Реке, према једном од наших пукова. Бугари су, најзад после жестоке борбе, успели да одбију тај наш пук с положаја, услед чега се и још један наш пук, који је с оним био у вези, повукао и са својих позиција. Оба пука повукла су се лагано и у највећем реду, решивши постављени задатак и готово без жртава. Нарочито се мора истаћи да су митраљежи на нашем левом крилу имали огромних успеха приликом сузбијања бугарског напада.

Наша два пука повукла су се зато што су њихове операције — као што смо већ напоменули — биле чисто демонстративног карактера, да би се омогућио успех трупама на другоме фронту. Да се у томе успело најбољи је доказ, што је у ноћи између 25. и 26. повучена на Криву Реку читава бугарска дивизија. Демонстрација је била тако вешто изведена да су Бугари били уверени да ће наши 26-ог прећи у напад, па су чак покушали, у зору, да га својим нападом предухитре.

У своје фиктивном продирању наше трупе су прешле неких осам километара и имале врло мали број жртава међу војницима. Од официра су рањена г. г. потпоручници Лука Лукић, Мих. Шзабић, Димитар Јовановић и капетан г. Чеда Марковић.

Борбе су настављене, али озбиљно, пошто су демонстрације срећно завршене.

Бугари су бојиште засули својим лешевима.. „Балкан“.

УЗ НАШЕ СЛИКЕ.

Стеван Милетић, пуковник, командант 18. пука, јунак са Куманова.

Страшна битка на Куманову показала је ненадмашно јунаштво српске војске. Вођена својим витешким официрима српска војска побрала је неувеце венце и славу, којој се сав поштен свет дивио. Кумановска битка остаје за сва времена као најлепши спомен у историји, јер то је одмазда српског оружја за косовску битку, која је пре пет стотина година српско царство уништила. У овој страшној битци сваки српски војник и официр учинише све што се може, да се непријатељ победи — а то је и пошло за руком. Овде се испољило у свом својем значају, шта може да учини заједничка свест, која је, сваког борца учинила херојем, а тај херојизам однео је сјајну победу над петвековним угњетачем српским. Доносимо лик човека, Србина, српског официра, команданта 18. пука, који се у битци кумановској необичном храброшћу одликовао. Јунак командант, јунак цео пук, чинио је чуда од јунаштва у овој страшној битци, која се свршила тоталним поразом турске војске, која је у дивљем бегству оставила бојно поље и безобзирце и у паничном страху бегала пред победоцима. Име пуковника Стевана Р. Милетића и његова 18. пука биће златни слови забележено у историји српског ратовања 1912. године.

Српска војска у Тешову, Стара Србија. На слици се види јуначка српска војска са својим витешким официрима, који су у посади у освојеном Тешову. После славне победе, јуначких подвига и када су освојили српске старе покрајине и ослободиле петвековно робље српско, размештене беху српске трупе по освојеним крајевима, по гарнизонима, да се опораве од тешка и напорна ратна штрапаца. Ко би рекао у овим милим и насме-

Петар Ј. Почек фактор војне штампарије под Муселиму

Веселе на Бадње вече у Битољу. Српски официри прослављају Бадње вече

јаним српским типовима, да су то у рату неустрашиви лавови, који су у непријатеља толики страх унели, да је безобзирце бежао, како је чуо, да српска војска долази. Али им ето ни ово одмориште не би дуга века. Сада се по ново латише убојног оружја, да из ослобођених крајева отерају другу напаст — Бугаре, који им силом хтедоше узети ове покрајине, које су Срби крвљу освојили. Насртљивост бугарска до сад је мушки од храбрих српских јунака сузбијена, добро се проведоше ти отимачи, јер српски им соколи добро очерупаше перје, те главом безобзирце беже и моле, да их поштеде. И овом се приликом обистинило оно: „да се не боји свака шуша Бога, него батина“, а те су халапљиве Бугаре сада освестили, од прекомерне надутости и халапљивости. Славан је Србин, јунак је сваки да му пара нема!

Бранислав Л. Лонткијевић, поштованик, командант 2. коњичке бригаде 1. армије. Сви родови оружја беху у овим српским ратовима извршни. Пешадија, артиљерија, коњица и т. д. као да се надметаху који ће више славе српском оружју стећи. Нарочито коњица је имала тежак задатак да изврши, а тај је јуначки и извршила што јој се мора са хвалом признати. Српска коњица и ако малобројна, врло је много учинила и много придонела српским победама. Неуморна у извидници, јуначна у јуришима, као олуј у тонењу непријатеља свуда је побрала лаворике. Износимо лик заслужна хероја потпуковника Бранислава Л. Лонткијевића, који има много заслуга што је коњица српска таква каква је. Предан своме позиву, чинио је многа јунач-

ка дела са својом коњицом, чија јунаштва биће увек помињана.

После кумановске бишке српска војска толико непријатеља. О битци на Куманову много ће се писати, битку кумановску многе ће српске гусле опевати, али се ту и показала српска војска тако херојски, да многи страни војни стручњаци и дописници одлучно признаше, да у свету ни једна друга војска није равна српској. Када су Турци потиснути са свију позиција, није то било Србима доста, него су још после дводневног надчовечанског напора, одушевљено погонили непријатеља, да га код Прилепа и Битоља сасвим дотуку. Никакве неприлике, па ни они испроваљивани путеви, баруштине, киша и непогода нису могли зауставити српске јунаке у овим јуначким подвизима, него као на крили ветра гонише непријатеља, не дајући му ока отворити. Нико није могао веровати, да је могуће, да је српска војска за не пун месец дана могла прећи онај грдни простор, ослободити и очистити оне крајеве од непријатеља и свуда као победник бити. Али: „Србин је Србин и челик љут“, па шта је њему све то било кад га је на том путу водила мисао, да се Косово освети — које је Богу хвала и освећено! — а Србин тај вековни паћеник ослобођен. Па како онда, тако и сад са новим непријатељем обрачунаће се јуначки и у Софији том српском Средцу, где ће да се поклони моштима светог краља Милутина Неманића, деде Силног цара Душана — Дај Боже!

Петар Ј. Почек, фактор штампарије војног министарства на Цетињу, — под Муселим. Црногорци у последњем ратовању своме имали су и своју ратну штампарију на бојном пољу,

која је штампала ратне наредбе и извештаје војене. Под кишом непријатељских куршума штампарија је радила, а кад није имала посла, онда су јуначки штампари са пушком у руци били у редовима бораца. Петар Ј. Почек фактор ове ратне штампарије, предњачио је у свима борбама и јуначки се понео са осталом браћом и одликовао се у тим окршајима.

Српски официри свешкују Бадње вече у Битољу. Лепи српски обичаји гаје се и у Српској војсци. На велике свечанике осећају се српски војници као код својих домова, јер у таким приликама не разликује се официр од редова. Српска војска то је велика и једнородна породица, у којој се сматра сваки њеним чланом те врши оне дужности које су прописане. Српски војник воли својег претпостављеног, слуша верне наредбе свога старијег и предан му је свим својим бићем, јер зна, да га у његов официр као брата воле. Овај рат то је у сваком погледу видно показао, а у многим случајевима прича се, како су војници животе своје залагали у одбрани својег официра. Дале би се низати читаве студије о српском официру и српском војнику, а то би поучно и занимљиво било изнети, да се види племенитост и једних и других у тако критичним моментима. У осталом није могуће ни замислити друкчије српског официра и војника, кад се зна, да је српски народ и најдемократскији народ на свету. Овде изнашамо лепу слику: како се српски официр до редова у велико и братско коло ухватио прослављајући велики хришћански празник Бадње вече пред Рождество Христово. Леп, велики, јуначан, племенит и диван си српски народе, само нека ти Бог даде више среће и да једном васкресне Бог твој и да победиш све злотворе твоје!

Корице!

Кад се заврши издавање „Илустроване Ратне Кронике“ могу се од издавача добити дивот-корице, Чувајте све досадашње бројеве!

